

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.317

Dimarts, 14 de febrer del 2017

SUMARI

- 1 Eugeni Casanova ► “Els gitanos de París, a parlar català, li diuen parlar gitano”
- 2 Toni Mollà ► “Els mitjans han de complir una ‘funció de modelatge’ intrínsec al mitjà, que els converteix en ‘models de referència’ per a la societat”
- 3 Màrius Serra ► “M’agradaria que l’IEC tingués més visibilitat, que fes de referent”
- 4 Isidor Marí ► “El català necessita un espai on créixer”
- 5 Moisés Llopis ► “Explicar català a estudiants xilens amb la serralada dels Andes com a paisatge no té preu”
- 6 Alina Moser ► “Qui parla una llengua la salvarà”

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d’actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Eugeni Casanova: “Els gitanos de París, a parlar català, li diuen parlar gitano”

Entrevista de **Gustau Nerín**

El Nacional, 16/12/2016

http://www.elnacional.cat/ca/cultura-idees-arts/eugeni-casanova-gitanos-catalans-franca_126468_102.html

Eugeni Casanova, periodista i filòsof, es va doctorar amb una tesi sobre els gitanos catalans. Ara l'ha revisada i ha publicat [Els gitanos catalans de França. Llengua, cultura i itineraris de la gran diàspora](#) (Pagès Editors). Es tracta d'una obra monumental, on es barreja el coneixement teòric sobre el món gitano, amb les vivències de l'autor entre les comunitats gitanes de França. Un llibre escrit amb tant de cervell com de cor, i que no només ens parla sobre els gitanos, sinó també sobre els païos, i sobre la discriminació a què, durant segles, la nostra societat ha sotmès els que no eren com nosaltres.

Com sorgeix aquest llibre?

Jo vaig descobrir que hi havia una població gitana, a tot França, que parlava català. El tema em va interessar molt i em vaig posar a treballar-hi i posteriorment el convertiria en una tesi, que està en la base d'aquest llibre.

I com va tenir coneixement de l'existència dels gitanos catalans de França?

Jo vaig adonar-me'n un cop que vaig anar a veure el gran pelegrinatge dels gitanos de França, a Santes Maries de la Mar, a la Camarga. La primera vegada que hi vaig anar vaig trobar molts gitanos que parlaven català, i em vaig pensar que eren de Perpinyà. La segona vegada, vaig parlar amb ells i vaig veure que eren de París, de Montpeller, d'Arles, de Narbona, d'Agde, de Tarascó, de Lió... I a partir de la gent que vaig conèixer en Santes Maries vaig anar estirant el fil d'una família a l'altra i vaig localitzar 160 poblacions on hi ha població gitana: n'hi ha fins i tot a Còrsega i a l'extrem nord de França.

Vostè va voler visitar molts assentaments gitanos...

Jo em presentava als assentaments gitanos que coneixia a través del que m'havien dit d'altres gitanos. Normalment em rebien amb desconfiança, però quan els parlava en català canviaven de seguida i em tractaven amb molta amabilitat, em feien passar a casa seva, em convidaven a menjar amb ells... Ho feien, justament, perquè m'adreçava a ells en català... Per a molts d'ells era la primera ocasió que sentien a algú parlar català sense ser gitano. De fet, ells a parlar català n'hi diuen “parlar gitano”. Quan era a una casa gitana cridaven els

veïns i els parents perquè em sentissin parlar en català. I quan m'acomiadaven no semblaven molt convençuts que no fos gitano.

A més de les entrevistes i l'estada als assentaments gitanos, el llibre presenta una quantitat ingent de documentació. D'on surt?

Bàsicament del registre civil. Gràcies al món telemàtic i a internet, avui en dia és molt fàcil controlar les partides de naixement, matrimoni i defunció, perquè hi ha moltes organitzacions que han penjat a la xarxa les partides de naixement. I com que molts dels gitanos catalans tenen una dotzena de cognoms que es van repetint, com Soler, Patracht o Malla, és fàcil resseguir la seva pista. A més a més, és fàcil identificar-los, perquè solien tenir tots les mateixes professions: tractants de cavalls i esquiladors.

El seu llibre parla principalment sobre els gitanos catalans de França, però a més a més dóna una visió en perspectiva del conjunt dels gitanos catalans.

Vaig haver de fer-ho, perquè no hi havia gairebé res fet sobre el tema. Quan busques bibliografia sobre els gitanos de Catalunya trobes molts materials sobre educació, sobre pobresa... Però hi ha molt poc que els analitzi com a subjecte. Els especialistes catalans en gitanos no han estudiat la seva llengua, la seva història, com han arribat aquí, quina cultura tenen, quins rituals practiquen amb els difunts, com es casen... Jo analitzo als gitanos catalans de França però també vull buscar els seus orígens, i per això vaig a Gràcia, vaig a Lleida, vaig a Portal (al barri de Sant Antoni)... I intento mirar com viuen els gitanos de tots aquests llocs.

Sembla que el tractat dels Pirineus va afectar poc als gitanos: hi ha dades de connexions contínues entre ambdues bandes de la frontera...

Tot i que els estats van posar una frontera pel mig del territori, els contactes entre la zona espanyola i la francesa van continuar. Hi havia gitanos al Rosselló i a l'Empordà, i tenien molts contactes mutus: comerciaven a banda i banda de la frontera, tractaven amb bestiar a Espanya i a França, però a més, es casaven entre gitanos del territori espanyol i el francès. I el món gitano no és un món polític ni geogràfic, sinó familiar. I per tant, per ells passar d'una banda a l'altra no era difícil. Els gitanos tenen la seva pàtria on hi ha membres de la seva família.

Al llibre s'hi explica, fins i tot, que la famosa trobada gitana de la Camargue, Santes Maries de la Mar, és, sobretot, una trobada gitana catalana...

Els que han organitzat sempre aquesta trobada són els gitanos catalans, i això no s'havia dit mai. Els que van muntar el pelegrinatge en primer lloc, cap als anys 50 del segle XIX, eren catalans, perquè els gitanos que hi havia a la zona

eren bàsicament catalans: com ho deia clarament Frederic Mistral. Els gitanos que hi havia a França abans de la revolució, els anomenats *bohémiens*, havien estat assimilats. I el buit que van deixar va ser emplenat per gitanos que venien d'Itàlia, de Catalunya, d'Andalusia... Els que van començar el pelegrinatge eren la família Batista, que són gitanos catalans. Encara són ells els que avui en dia porten la imatge de la Santa.

S'han invisibilitzat els gitanos catalans francesos: ningú els reconeix com a catalans. Hi ha algun reconeixement oficial de la catalanitat lingüística dels gitanos?

Els gitanos, globalment, estan invisibilitzats. Al segle XIX George Sand i altres escriptors es pregunten per l'origen dels gitanos: els pinten amb barretina i diuen que parlen un espanyol corromput. Però ningú s'atura a parlar amb ells i a demanar-los quina llengua parlen. Si fins ara ningú ha parlat sobre la catalanitat dels gitanos francesos és perquè ningú no s'ha preocupat de parlar amb ells.

Quin català parlen els gitanos francesos?

La majoria parlen el català dels gitanos de Perpinyà, el "parlar gitano", que no és pròpiament el rossellonès sinó una barreja de rossellonès amb català central. Jean-Paul Escudero, que els va dedicar la tesi, diu que el català dels gitanos del Rosselló és un dialecte propi. L'usen gairebé tots els gitanos catalans de França, però com més al Nord vas, més es francesitza. Malgrat tot, hi ha un grup d'unes 600 persones que parlen un dialecte diferent. Formen part d'un col·lectiu que emigra de Lleida i de l'Aragó Oriental, i parlen lleidatà amb barreja d'aragonès, inclús amb paraules de la llengua aragonesa.

Els gitanos catalans de França mantenen vincles amb els gitanos de Gràcia, de Sants, de Portal, de Figueres?

Més o menys. Alguns músics catalans gitanos de Gràcia anaven a tocar sovint a les bodes gitanes de França. Hi ha gitanos francesos que han passat per Barcelona i que coneixen els gitanos de Portal, de Sant Antoni. La cultura catalana s'ha pogut mantenir perquè hi ha hagut aportacions contínues des del Principat, amb contactes, i també amb migracions que han perdurat al llarg del temps.

Hi ha hagut diverses onades migratòries?

Les primeres migracions es detecten al segle XVIII. Però els fluxos de gitanos, de banda a banda de la frontera, són continus. Les fronteres sempre són una salvació per als gitanos. Els gitanos de l'Empordà quan hi ha guerra a Espanya fugen a Perpinyà, i quan hi ha guerra a França els de Perpinyà fugen a l'Empordà. A més, com que venen bestiar van a les fires, visiten el territori, estableixen relacions... Per això hi ha moviments constants. La darrera gran arriba-

da de gitanos del Principat va ser durant la Guerra Civil. I aquestes arribades de més gitanos del Sud permeten alimentar constantment la cultura catalana.

Els gitanos catalanòfons de França se senten catalans? Saben que parlen català?

La seva identitat, la seva forma d'estar al món, és ser "gitanos catalans". El substantiu és gitano i l'adjectiu és català. A França hi ha gitanos catalans, espanyols i portuguesos, i no sempre es porten bé entre ells. Ara bé, hi ha relacions molt diferents amb la catalanitat. Ells es defineixen com a gitanos catalans, saben que parlen català, però no saben exactament on és Catalunya: alguns no saben si Navarra és o no és Catalunya.

Segueixen la política catalana?

Amb el procés independentista els gitanos catalans de França sentien per la tele que alguna cosa passava per Catalunya, i els preocupava molt. Quan em trobava amb ells em preguntaven sobre què estava passant a Catalunya. En un bar vaig presenciar una discussió entre gitanos catalans de França sobre per què els catalans no volien estar a Espanya. Un ho tenia molt clar: "Oi que els gitanos catalans no volem viure amb els gitanos espanyols, els *menjatmates*? Doncs els catalans tampoc volen viure amb els espanyols".

I els interessa el Barça?

Molt! I no hi ha cap dubte. A França els gitanos catalans són del Barça i els gitanos espanyols són del Madrid.

S'ha parlat molt de la persecució a Espanya de moriscos i jueus. La persecució als gitanos seria equiparable?

A la Corona d'Aragó la persecució als gitanos va ser lleu. Les Corts contínuament dictaven lleis per prohibir l'estada al territori dels gitanos. Es pretenia eliminar per sempre els gitanos expulsant-los a tots. Però el fet que la prohibició es repeteixi contínuament indica que les ordres no s'obeïen. Amb la Nova Planta les lleis canvien. S'obliga els gitanos a fer de pagesos i només se'ls permet només de viure a tres ciutats del Principat (més endavant en seran 10). Ja no se'ls vol expulsar, sinó assimilar-los. Però l'estratègia d'assimilació tampoc no funcionarà.

La repressió es va endurir durant el segle XVIII?

El 1749 es posa en marxa la Gran Redada de Gitanos. El rei d'Espanya prepara una estructura secreta que es desplega per tot el territori, amb l'objectiu de capturar tots els gitanos segons un pla militar molt ben planificat. Es captura 12.000 individus, que s'envien a presidis. Es separa les dones dels homes i se'ls obliga a fer treballs forçats. Al separar-los per sexes es pretén aconseguir

el seu l'extermini. La finalitat era la solució final, l'extermini total. Aquestes ordres duren 16 anys fins que finalment se'ls dona l'indult. Però molts gitanos van morir al captiveri.

Quina és la situació, ara mateix, de la comunitat gitana de França?

Tradicionalment els gitanos havien treballat amb animals: eren tractants de bestiar, i esquiladors... Són feines que gairebé han desaparegut. Ara hi ha els que treballen al comerç ambulant i també els que es dediquen a l'agricultura, seguint la temporada de la cirera, del raïm... Però n'hi ha molts que viuen de l'ajuda social; això és una cosa que als gitanos grans no els agrada. Se'n lamenten. Presumeixen que els gitanos sempre han treballat dur. I n'hi ha uns quants que tenen feines fixes, estables, "treballs de paio" que els diuen. Però a ells no els agraden, perquè no poden agafar festa quan ho necessiten i no poden gestionar el seu temps. A ells els agrada viatjar molt, anar a visitar parents, visitar les tombes dels morts...

Ha descobert una comunitat catalana desconeixuda, però potser hi haurà gent que no estarà molt contenta en descobrir que aquests nous catalans són gitanos. Què els diria?

A la Catalunya Nord els gitanos són els darrers col·lectius que parlen català. Són ells els que mantenen la llengua al territori. Als catalanòfils i als catalanistes no els hauria de molestar que tinguem comunitats catalanòfones a Lió, a Arles, a París... Que tinguem catalanoparlants fora de les nostres fronteres amb dos dialectes nous és una gran cosa.

Vegeu també [“La llengua secreta”](#), de Màrius Serra (*La Vanguardia*, 24/12/2016) i [“El mapa dels gitanos que parlen català a França”](#), d'Albert Font-Tarrés (*Ara*, 19/06/2015).

2 Toni Mollà: “Els mitjans han de complir una ‘funció de modelatge’ intrínsec al mitjà, que els converteix en ‘models de referència’ per a la societat”

Com ho diria, novembre del 2016

<https://comhodia-ganlub.rhcloud.com/entrevista-a-toni-molla-els-mitjans-han-de-complir-una-funcio-de-modelatge-intrinsec-al-mitja-que-els-converteix-en-models-de-referencia-per-a-la-societat/-more-1554>

Com ho diria ha parlat amb Toni Mollà, escriptor i periodista valencià. Va ser cap de planificació de la Direcció de la Radiotelevisió Valenciana des del 2004 fins al seu tancament. Actualment, el podeu llegir un cop per setmana al diari digital del País Valencià [La Veu](#).

En què consisteix la feina d'assessor lingüístic en una televisió pública? Hi ha alguna diferència entre treballar d'assessor lingüístic en una televisió pública i una privada?

Això depèn del mitjà i de la seua línia empresarial –que sempre, ens agrada no, determina la política lingüística. Al capdavant, la política lingüística és una classe de política. I les empreses informatives, públiques i privades exerceixen, de manera manifesta o implícita, un determinat model de política lingüística. Si parlem de qüestions tècniques, un assessor, en primer lloc, ha de vetllar pel compliment de la normativa –o de l'eventual transgressió, quan aquesta és necessària. Sempre des del coneixement lingüístic i contextual. En segon lloc, és el responsable de l'adequació del model de llengua al registre i estil corresponent d'acord amb el tipus de text i situació comunicativa a què respon. No és el mateix un text destinat a ser llegit que escrit, o llegit com a espontani o estàndard. No és el mateix tampoc el llenguatge del doblatge o el dels dibuixos animats, posem per cas. Solem dir que sempre hi ha d'haver un lloc per a cada cosa, però que cada cosa ha d'estar al seu lloc. En llengua, també.

D'altra banda, no veig gaire diferència en el fet que el mitjà siga de titularitat pública o privada. Els mitjans de comunicació privats també han de complir, ni que siga de manera indirecta, la funció pública essencial en la qual en fonamenten l'existència. No oblidem que les televisions privades, com les escoles privades o els hospitals privats, treballen en règim de concessió pública per al compliment indirecte d'un servei públic, cosa que sol oblidar-se en tots tres casos: escoles, hospitals i mitjans de comunicació!

Des d'aquest punt de vista, la seua funció social i referencial és més important que la que despleguen suposadament les acadèmies respectives (RAE, IEC,

AVL, etc.). L'anglès no té acadèmia de la llengua i la BBC en compleix la funció referencial.

El fet de pertànyer a una varietat dialectal diferent del català central influeix en els criteris de la política lingüística?

El mitjà ha d'adequar-se al seu auditori potencial i ha de tenir en compte la varietat geogràfica d'aquest auditori i adequar-se, com deia, al registre i estil corresponent a la situació comunicativa. El meu “vernacle-col·loquial” és tan “diferent” al català central com a l'inrevés. La meua referència lingüística és la meua i la de la societat a què em referisc i m'adrece. L'estandardització depén, definitivament, de l'acceptació de la proposta d'estàndard per banda de la comunitat lingüística i no solament de la proposta tècnica prèvia –elaborada, amb millor o pitjor criteri, pels lingüistes o els assessors lingüístics. El mateix concepte de llengua estàndard és un concepte poc lingüístic! És social.

La televisió pública o privada ha de ser un agent que adopti totalment i prediqui la normativa o només ha de descriure l'ús real de la llengua, malgrat les incorreccions, les interferències lingüístiques i les paraules malsonants? Depén del producte? On creu que s'haurien de situar els límits?

La normativa és sempre una referència, com qualsevol altra manifestació de l'ordenament social i polític. Personalment, crec més en l'ordre sociocultural que no en el polític. Per això em resistisc tant com puc als criteris només “acadèmics”. Com ja he dit, l'extensió dels usos lingüístics, estàndards o no, depén més de factors socials que no de política lingüística institucional. Convé, per tant, que l'assessor lingüístic tinga coneixements de sociolingüística elemental, a banda dels estrictament lingüístics.

D'altra banda, les incorreccions o interferències s'han de bandejar en la mesura que són elements d'hibridació del nostre codi lingüístic i atempten contra la genuïtat i coherència interna, cosa molt més greu que atemptar contra la normativa. Però no podem creure tampoc que els codis lingüístics són realitats metafísiques al marge del contacte social. Personalment, també em preocupa més la hibridació estructural de la llengua (morfosintaxi) que la lèxica, posem per cas. La primera és l'espina sobre la qual s'organitza el que es coneix com la seua coherència interna. Si això no ho parem, el camí de pidginització del català serà un fet més o menys irreversible. El paper de l'AVL, en aquest aspecte, és nefast, ja que avala com a normatives algunes formes lingüístiques (com la probabilitat en futur, posem per cas: “seran les nou”, en compte de “deuen ser les nou”) que no solament violenten la normativa sinó, el que és infinitament més greu, violenten la realització normal i col·loquial de la llengua al País Valencià. Això només ho pot explicar la mala fe o la falta de coneixement bàsics.

Existeix un argot juvenil dialectal? Les tecnologies juguen algun paper de difusió o d'innovació en l'argot juvenil? En cas afirmatiu, és positiu o ar-racona l'argot genuí i dialectal?

Totes les manifestacions lingüístiques són dialectals per definició. I el problema, si és que n'hi ha, no és “dialectal” sinó que la major part dels àmbits d'ús en què es (re)produeix l'argot o qualsevol altra manifestació “moderna” de l'idioma estan ocupats pel castellà! Aquest és el tema angular de la producció lingüística: la substitució d'àmbits i la consegüent funció de l'espanyol com a llengua intermèdia o interposada entre el català i les altres llengües (especialment l'anglès), que són les productores reals d'argot!

3 Màrius Serra: “M'agradaria que l'IEC tingués més visibilitat, que fes de referent”

Entrevista d'**Alexis Llobet**

Quaderns. Revista de Traducció, [núm. 23](#), 2016. Entrevista feta el 2015

Reproduïm aquí només una part de l'entrevista; si la voleu llegir completa, feu clic aquí:

<http://www.raco.cat/index.php/QuadernsTraduccio/article/view/310717/400732>

Sou membre de la Secció Filològica (SF) de l'Institut d'Estudis Catalans.

Jaume Cabré i Joaquim Maria Puyal havien proposat el meu nom, i quan em van trucar de l'IEC per demanar-me discretament què em semblava, perquè no es poden permetre un estirabot públic, vaig quedar garratibat. Sóc molt poc institucional, però vaig pensar que era una d'aquelles coses a què no em podia negar; a més, em sembla bé que hi hagi una autoritat científica que tingui la llengua com a principal tema d'estudi i que vulgui traslladar la recerca a la societat. L'IEC és un engranatge institucional centenari en què encara pesa l'obra d'Enric Prat de la Riba, sense la qual, vista amb perspectiva la nostra cultura de fa cent anys, ara no hi hauria base, i és un honor, un orgull i alhora una responsabilitat de ser-hi. Ara ja no hi ha l'immobilisme de l'època de Ramon Aramon, però encara s'arrossegueu inèrcies i dinàmiques del passat, i em sembla que el que hi puc aportar, més que grans coneixements, és un canvi de to, un intent de fer d'una institució pètria una altra de més dúctil i amb més capacitat de reacció; en una època que tot funciona a temps real, les innovacions constants i el canvi tecnològic arrossegueu la realitat i no pot ser que el DIEC només s'actualitzi cada dos anys perquè el sistema informàtic no permet introduir-hi els

canvis quan toca. També m'agradaria que tingués més visibilitat, que faci de referent: el primer que em van preguntar pel carrer quan es va anunciar el nomenament era quina lletra m'havien fet. Això vol dir, de primer, que tenim un marc mental absolutament espanyol: només hi arriba el ritual de revista del cor de la cerimònia en què van investir Carme Riera a la RAE; i que més enllà d'aquesta colonització no hem aconseguit generar un discurs alternatiu, igualment visible i comunicable, que qualli en la societat. No pot ser que s'hi faci una feinada i després tot quedi al magatzem de la llibreria de l'IEC, només coneguda de lletraferits i científics.

Considereu que la normativa es pot transgredir?

Primer de tot, perquè un escriptor pugui ajustar-se a la normativa o subvertir-la cal que estigui consolidada. Per a poder ser alternatiu, que és el que tothom busca, hi ha d'haver un centre, que no vol ocupar ningú. Sóc partidari de buscar la llengua parlada, cosa que genera transgressió, però sempre segons el registre: en el diàleg d'un personatge barceloní no faria escarafalls, per exemple, al *lo* neutre; en canvi, a la veu narradora no l'hi posaria. La normativa, com la llengua, és elàstica, cosa que no exclou la necessitat d'establir límits, els quals, però, no han de ser de pedra picada: la llengua evoluciona constantment i tot s'ha d'anar podent revisar. Una de les funcions dels escriptors és explorar els límits i transgredir-los, tant en la tria temàtica com en la forma.

Què hi canviariéu, a la normativa?

Les discussions sobre la normativa podrien ser interminables; jo no m'hi sento gens engavanyat en cap cas. Qualsevol modificació (recordem que la dels guionets va generar gairebé corrandes; jo mateix vaig fer uns quants articles sobre un exportador de sida) té unes conseqüències que s'han de valorar molt, i, per tant, no sóc partidari de canviar per canviar. Abans he parlat del *lo* neutre; Jorge Wagensberg em va demanar que li traduís del castellà el llibre d'aforismes *Si la naturaleza es la respuesta, ¿cuál era la pregunta?* A l'original hi havia una frase semblant a *Lo real es lo natural*; en aquests termes d'abstracció filosòfica estic convençut, i a més està estudiat, que el *lo* neutre hauria de ser possible. Dins la SF hi ha la voluntat de sancionar-lo en segons quins casos, però si obres la porta i l'admits parcialment, que no pot ser d'altra manera, pot haver-hi una lectura generalitzada que en perdi el matís i s'acabi fent servir pertot.

En els jocs de paraules hi ha més laxitud respecte de la normativa?

En un concurs públic de la ràdio sóc ciutadà i prou; els Enigmàrius són una competició i no hi admeto barbarismes: no hi faria un joc de paraules entre *abonar* i *fems*. En canvi, quan faig novel·la, sóc artista; a *Plans de futur* hi ha un joc

entre la hipotenusa i els catets, que, encara que jo no l'expliciti, tothom l'associa amb l'accepció castellana de *catet* que implica un insult. Aquí faig el joc des de la genuïnitat, i el barbarisme l'hi posa el lector. D'altres cops, hi és explícit: a la traducció *Groucho i Chico, advocats*, havia de fer un joc de paraules en un moment que parlaven de Greta Garbo; al final, va acabar *fent-se la sueca*. En tots aquests casos, tret dels usos metalingüístics, a hores d'ara ja no hi faig servir cursives, que penso que no hi calen i fan mal a la vista.

Podríeu esmentar alguna de les vostres apostes lingüístiques?

Sóc fill de Nou Barris i encara dic *ma mare*, *mon oncle* i *mon àvia*. Faig servir aquest possessiu àton a consciència, però en una època em devia interrogar sobre la viabilitat que tenia, i si ho vaig tirar endavant era perquè l'àvia ho deia, no em grinyolava i és molt eficaç des de l'òptica de l'economia lingüística. La llengua és un mercat que gestiona el que té acceptació, i els criteris per a la pervivència d'una expressió són l'economia lingüística i la funcionalitat, tot i que desmenteix aquesta teoria el fracàs estrepitos del *llur*, un possessiu que discrimina entre posseïdor singular o plural i que funciona perfectament en llengües com el francès i l'italià, i que ha quedat tan empestat que només el podria fer servir amb ironia, en un personatge pedant o en una narració d'una altra època. En canvi, em resisteixo a abandonar *tothora*, que trobo una mica marcat, però que reivindico, ara que *tothom* encara és viu. De vegades la frontera és molt prima; entre algunes paraules que trobem plenament funcionals i d'altres que ens semblen una mica estranyes l'única diferència és la reiteració en l'ús. Jo m'he acabat imposant *esclar* per la constatació que la meua oralitat és el que produeix, i ja em sembla gairebé lexicalitzat; en canvi, *cagatió* no l'acceptaria mai de la vida, encara que el GDLC el doni per bo; hi sóc radicalment contrari. D'altra banda, com que en l'oralitat faig servir poques vegades l'article personal *en*, que té un aire massa senyorívol, i mai *na*, ara escrivint uso en general només *el* i *la*.

Quina relació hi heu tingut, amb els correctors?

Molt de diàleg, que de vegades he hagut de forçar perquè sembla que els editors els amaguin a causa d'autors molt primmirats. N'he après molt, i em deixo corregir qualsevol cosa si me'n convencen argumentant-m'ho. N'he tinguts de molt bons (a Proa, especialment), que m'han fet adonar de certes incoherències de registre o vicis adquirits, com ara el de *Mon oncle*, que em va fer veure que a ell li grinyolava el registre que sempre fes servir *talment* en comptes de *com si fos*.

[Llegiu l'entrevista completa aquí](#)

4 Isidor Marí: “El català necessita un espai on créixer”

Entrevista de **Griselda Oliver i Alabau**

Núvol, 05/12/2016

<http://www.nuvol.com/entrevistes/isidor-mari-el-catala-necessita-un-espai-on-creixer/>

El passat 23 de novembre apareixia la *Gramàtica de la llengua catalana*. La nova normativa, fruit d'un treball rigorós de gairebé vint anys, sortia amb la voluntat de matisar i flexibilitzar la *Gramàtica* de Fabra i amb un objectiu ben clar: servir per a les generacions futures. De la nova gramàtica i de la situació sociolingüística de la llengua, n'hem parlat amb Isidor Marí, membre de la Secció Filològica de l'IEC, i president d'aquesta mateixa secció del 2010 al 2014. Per a Marí el que és crucial és buscar espais on el català pugui créixer.

Després de la controvèrsia que s'ha generat amb l'Ortografia, quin balanç se'n fa des de l'IEC?

Tots els canvis ortogràfics que hi ha en qualsevol llengua, per petits que siguin, sempre han generat controvèrsia. I és lògic, perquè és la part més visible de la llengua, la que es reté més a la memòria. La proposta en conjunt és força sospesada, tot i que potser se'n pot reconsiderar algun detall. Amb el temps jo penso que es veurà que té sentit.

Heu remarcat que tant l'Ortografia com la Gramàtica tenen com a objectiu servir a les generacions futures.

Per a les noves generacions, a diferència de nosaltres, que ja les tenim assumides, no hi haurà un canvi de normes, sinó que n'adquiriran unes altres que s'espera que puguin servir per concentrar les atencions i els criteris de millora de la llengua en altres aspectes que no siguin tan merament formals. Evidentment, en l'Ensenyament hi haurà un període d'adaptació de quatre anys en què aquestes modificacions no seran exigibles. La nova *Gramàtica* aposta per una visió inclusiva i integrada de tota la variació de la llengua, el principal esforç.

A què ens referim quan parlem de variació?

La *Gramàtica de la llengua catalana* planteja com s'integren les diverses opcions de l'estàndard de la llengua general, assumides com a prestigioses en el conjunt del territori: de vegades són solucions molt generals i en altres casos són solucions força locals. En aquesta gramàtica s'ha fet un esforç perquè tot això quedi recollit i explicat des d'un punt de vista territorial però també funcional, amb tres graus de formalitat. Confiam que aquesta gramàtica donarà criteri a molta gent que necessita saber quin és el valor estilístic de les diferents opcions.

Com per exemple?

Una construcció com *la qual cosa* té un grau de formalitat que per a segons quins registres no és adequada. La part més innovadora de la nova gramàtica, però, és la que dóna clarícia d'aquelles expressions pròpies dels textos de caràcter menys formal i que fins ara es consideraven incorrectes: són expressions genuïnes de la llengua, però no es consideraven adequades per als textos formals, com pot ser els *masses*, *prou*, etc. Aquestes construccions no són interferències de cap altra llengua sinó que són formes col·loquials del català, i queden recollides i marcades com a col·loquials. En aquest punt, la *Gramàtica* ha fet un esforç important, ja que procura matisar les solucions que són pròpies de cada registre, ja siguin de llenguatge especialitzat com formes col·loquials.

A la Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana tant de fonètica com de morfologia ja parlàveu d'adequació a la situació comunicativa.

Aquella va ser una primera aproximació. Ens trobàvem en un moment en què el desplegament dels mitjans de comunicació, el doblatge cinematogràfic o la presència del català als gèneres orals (com el teatre) requeria una orientació en aquesta línia. I es va fer en qüestions de fonètica i de morfologia, perquè eren les que més reclamaven una clarificació des del punt de vista d'aquestes variacions territorials. A més a més, en aquells opuscles ja s'apuntava a la distinció del que era adequat en un registre més formal i del que era més propi dels col·loquials o informals.

La nova Gramàtica, a banda de recollir la variació funcional, vol evitar les dicotomies del tipus correcte/incorrecte i flexibilitzar la norma.

Com passa amb moltes altres situacions de la vida, no es pot dir que sigui més correcte portar una americana que una camisa de màniga curta, perquè dependrà de la situació. Amb la llengua passa el mateix. El criteri d'adequació no s'ha d'entendre com una cosa laxa, del tot s'hi val, sinó que té com a objectiu facilitar que les persones entenguin que hi ha unes expressions que fins ara s'havien considerat incorrectes quan en realitat eren expressions que no eren adequades en segons quins usos. Aquesta és la novetat principal de la gramàtica: per tant, a una persona que estigui molt acostumada a la varietat comuna aquesta *Gramàtica* li exigeix una comprensió de la diversitat externa, però al mateix temps per a la resta de parlants del territori suposa el reconeixement de la seva varietat i, per això, esperem que doni seguretat a molts parlants davant de la seva pròpia varietat. S'ha procurat, doncs, que tots aquells aspectes de la llengua que s'havien considerat com a prestigiosos en cada varietat, s'integressin en una visió de conjunt.

Un altre aspecte interessant a destacar és que la nova Gramàtica es basa en la descripció per fer prescripció.

La *Gramàtica* descriu les solucions que són generals a tots els àmbits de la llengua, però alhora entra a detallar les que són específiques: és a dir, descriu el que és habitual i vàlid en qualsevol registre, tant en el llenguatge formal com en el col·loquial, i no ho fa discernint què és normatiu del que no ho és, sinó tenint en compte si és adequat o no. Quan són formes genuïnes del català, el caràcter prescriptiu ajuda a situar cada característica al lloc que li toca. Per exemple, a les Balears es mantenen determinats paradigmes verbals antics, com *parlam*, *parlau*, etc. En aquest cas no es diu que sigui obligatori o preceptiu fer ús d'aquesta forma, sinó que és propi d'un determinat territori. En canvi, aquelles construccions que són impròpies del català o interferències, la *Gramàtica* les considera com a no acceptables.

L'IEC té previst publicar amb vista a l'any que ve una Gramàtica essencial. Com serà?

S'hi està treballant a bon ritme, perquè els criteris normatius són els mateixos que a la *Gramàtica*. Un equip dirigit per Maria Josep Cuenca està elaborant una versió abreujada i entenedora perquè sigui més assequible per al gran públic perquè estarà en línia. La *Gramàtica essencial* s'estructura de la mateixa manera que la *Gramàtica de la llengua catalana* però contindrà unes taules interactives en les quals es resumiran i exemplificaran els casos de cada capítol i a través de les quals es podrà accedir a unes explicacions més breus que les de la *Gramàtica* general. Està previst també que s'enllaci el capítol sencer corresponent a l'apunt de la *Gramàtica* que ara es publica.

Quines han sigut les passes crucials de la Gramàtica durant el procés d'elaboració?

Podem distingir-ne dues grans etapes. La primera, fins a principi del 2000, en què es va iniciar una primera versió de la fonètica, la morfologia i l'ortografia, va estar presidida per Joan Argenter. La segona es produeix amb la incorporació de Joan Solà a la comissió de gramàtica, el qual havia fet una feina extraordinària en el camp de la sintaxi i va dirigir la *Gramàtica del català contemporani*, una de les obres de referència per a la *Gramàtica*. A partir d'aquí i fins a l'entrellament de l'obra, hi va participar de manera molt directa, juntament amb Gemma Rigau i Manuel Pérez Saldanya, sobretot en la part de sintaxi. Amb Solà, Rigau i Saldanya han fet de ponents en la dinàmica de preparació de temes. Aquesta ha estat la part més nova, ja que la gramàtica té un capítol de sintaxi extraordinàriament extens i incomparablement més precís que la normativa anterior.

A banda de la *Gramàtica del català contemporani*, de quins altres estudis heu partit per elaborar la gramàtica?

S'han tingut en compte uns 5.000 títols d'estudis gramaticals sobre el català. A més a més també s'ha comptat amb un corpus textual informatitzat, dirigit per Joaquim Rafel, del qual s'està preparant ara una ampliació cronològica i que ha estat utilíssim per comprovar en els contextos quines eren les construccions documentades. Aquesta és una gramàtica que es basa en estudis i en la comprovació de textos reals.

Quines diferències trobem entre la nova gramàtica i la de Fabra?

En el temps en què Fabra va fer la seva *Gramàtica* els mitjans de comunicació tenien un impacte social molt més reduït que ara. Actualment, molts programes de ràdio i televisió intenten crear un to de cordialitat i familiaritat amb els que dialoguen dins del mitjà i amb els espectadors o oients. En aquestes situacions hi ha d'haver una guia perquè no s'utilitzi un llenguatge excessivament formal però tampoc excessivament col·loquial, si la televisió s'adreça a tot el territori.

Quins reptes té el català?

Penso que en català és fonamental que practiquem la creativitat. A les classes de llengua no es practica gaire la creació d'expressions, la invenció de frases expressives, de comparacions i de paraules noves que puguin tenir un significat humorístic o, fins i tot, satíric. La gent necessita, crec, tenir una certa gimnàstica per crear paraules o expressions, locucions i frases fetes. Es tracta de connectar les que ja tenim en català, però també de saber-ne generar de noves. Em sembla que en molts camps de la comunicació és necessari estudiar primer la variació de la llengua i després a partir dels recursos creatius que té la mateixa llengua generar solucions, com va fer Jaume Fuster quan va començar a fer novel·les policíiques en català. Cal que els nostres guionistes, escriptors i traductors optin per crear una solució des del català o de difondre'n una des del català, i no pas que n'introdueixin de noves dins del català.

Cal potenciar el català col·loquial?

Prou. I hi ha escriptors que ho fan, com Ramon Solsona a *L'home de la maleta*, que ha fet un esforç per reproduir la riquesa del llenguatge col·loquial i, evidentment, a vegades hi introdueix algun castellanisme. Solsona està descrivint una determinada època, un determinat personatge, que utilitza unes expressions que ara consideràriem castellanescs, però al seu costat hi ha una quantitat important d'expressions, frases fetes i lèxic genuí familiar: introdueix elements que no serien correctes des del punt de vista normatiu però que des del punt de vista literari són adequats i versemblants. No tots els personatges de totes les obres

literàries parlen amb la llengua més pura, i a vegades cal introduir aquests elements.

S'ha consensuat amb la resta del territori catalanoparlant la nova Gramàtica?

Dins de la Secció Filològica hi ha gent de tots els territoris que han participat en la seva elaboració. Així mateix, també s'han consultat lingüistes de tots els territoris externs a l'IEC, i s'han tingut en compte les opinions d'altres professionals de la llengua amb la voluntat de recollir els punts de vista d'arreu del territori. Una de les tasques importants a què s'ha d'enfrontar l'IEC és, juntament amb la resta de territoris catalanoparlants, construir d'una manera cada vegada més clara un estil de llengua internacional, un català que pugui ser reconegut com a propi per a tots els territoris. En aquesta línia, em sembla molt interessant l'aportació que ha fet la Xarxa Vives, que ha elaborat una guia amb les solucions més generals per als textos de les seves universitats d'arreu del territori. Aquesta és una feina que cal anar fent a mesura que es normalitzi la comunicació dins dels territoris de llengua catalana i en la projecció internacional. Els lingüistes donem eines i podem fer propostes, però després hi ha d'haver la voluntat de construir-ho, divulgar-ho i cultivar-ho, ja que la decisió del que es fa servir després no és realment lingüística. El que queda clar és que el català necessita un espai on créixer, i que si no troba el lloc per fer-ho no creixerà prou. Tenim feina.

5 Moisés Llopis: “Explicar català a estudiants xilens amb la serralada dels Andes com a paisatge no té preu”

Entrevista d'Álvaro Muñoz

Saó, 12/01/2017

<http://www.saoedicions.com/mois-es-llopis-professor-catala-xile/>

Avui entrevistem Moisés Llopis, un jove llicenciat en filologia catalana a la Universitat de València que va cercar sort –i la va trobar– fora de les nostres fronteres lingüístiques aparents. El seu viatge és un de molts quilòmetres, amb dificultats però amb una satisfacció que paga la llunyania des d'on m'escriu, Xile.

Bon dia, Moisés, en primer lloc gràcies per estar ací amb nosaltres. Una de les coses que més m'ha cridat l'atenció de la teua feina és que tren-

ques d'alguna manera el tòpic que diu que amb filologia catalana només pots anar a Catalunya, les Illes i pocs llocs més. Com et sents?

Bé, és cert que fer de professor de català a l'estranger pot semblar una mica estrany, però el català no és l'únic cas. A Xile també hi ha lectors d'italià, francès, portuguès i rus. Quan un veu aquesta realitat, se sent una mica més comprès. Però sí, és clar que no deixa de ser sorprenent que el català tinga una presència tan marcada en l'àmbit universitari i, sobretot, amb tanta normalitat.

Què va suposar per a tu agafar un avió de 13 hores per fer allò que més t'agrada en un país tan diferent com pot ser Xile?

Sens dubte, ha estat el viatge més llarg que he fet en avió! Però també puc dir que va ser l'inici d'una experiència increïble que encara ara, després de vora dos anys, no em deixa de meravellar. Xile és un país impactant, tant per la seua cultura com per la seua geografia. Explicar català a estudiants xilens amb la serralada dels Andes com a paisatge no té preu.

Imagine que quan vas començar a estudiar Filologia Catalana, no pensaves que la vida faria tants girs, ¿quina idea tenies en un principi?

I tant que no! Quan vaig començar a estudiar Filologia, i encara ara, tenia clara la perspectiva de l'ensenyament secundari i, amb el temps, també hi vaig veure la possibilitat de la investigació. Amb el temps, he vist que ambdues alternatives s'han complert superant les meues pròpies expectatives. A hores d'ara treballem de valent amb la tesi doctoral i faig classe de català a Xile. Encara que aquesta segona experiència és temporal, és un molt bon entrenament i una preparació excel·lent per al futur.

Parlant ja de la teua tasca a Xile, com és l'acollida d'un catalanoparlant a un territori on eixa llengua per molta gent és tristament desconeguda?

Magnífica! Els xilens són molt acollidors i, a més, hi ha una comunitat catalana resident més o menys estable que t'acull i gairebé et protegeix quan arribes. Les universitats són molt atentes amb la llengua catalana i sempre estan disponibles per fer qualsevol activitat que tinga a veure amb la nostra llengua. Aquest any, per exemple, la Pontificia Universidad Católica de Chile va programar unencontre de llengües i cultures estrangeres, i el català hi va participar amb la Coral Catalunya, de Xile, i el grup mallorquí Donallop, va ser una jornada preciosa.

Gràcies a la teua feina –amb més companys i companyes– hem pogut veure coses com castells humans a Xile o que els llibres en català comencen a estar a les prestatgeries xilenes, com arribes a aconseguir això?

Una altra de les tasques dels lectors arreu del món és la dinamització dels estudis de català i, finalment, la difusió de la cultura. A Xile, tenim la sort de comptar amb una xarxa d'associacions (ANC, APOC, Coral Catalunya, Castellers de Lo Prado) que, any rere any, quasi independentment de la nostra tasca de lectorat, activen una sèrie de contactes per fer possible totes aquestes realitats. Un exemple preciós és el dels Castellers, la primera colla castellera d'Amèrica creada com un projecte social que involucra els més joves. Al darre-hi ha moltes persones, moltes, que treballen incansablement per fer-ho possible. I els lectors, és clar, hi posem la nostra més ferma convicció i voluntat per si els cal ajuda o suport d'alguna mena. [...]

Ens podries parlar sobre l'Institut Ramon Llull? És una eina magnífica que ens permet viatjar als filòlegs catalans per mig món i des del meu parer és poc coneguda fins i tot, entre els mateixos filòlegs. Què és per a tu l'Institut Ramon Llull?

Bé, en primer lloc, l'Institut Ramon Llull ha estat l'organisme que m'ha donat l'oportunitat de ser a Xile! Però més enllà d'això, l'IRL és l'òrgan institucional que es preocupa, i molt, de la difusió de la cultura i la llengua catalanes arreu del món des de molts àmbits i perspectives: la traducció de llibres, el trasllat d'autors o artistes, la col·laboració en projectes internacionals, l'organització de jornades i congressos internacionals... Potser a l'Amèrica llatina, la presència de l'IRL és menor perquè la distància molt sovint és un impediment per realitzar molts projectes però, malgrat això, tenen la voluntat de treballar i col·laborar de la manera que siga. Vull dir, no obliden que hi ha algú a Xile fent classe, per descomptat que no! Enguany, per exemple, van col·laborar a l'encontre de la Pontificia Universidad Católica de Chile amb l'actuació dels Donallop.

Què penses sobre el fet que la Generalitat Valenciana encara no estiga a l'Institut Ramon Llull?

Considere que és indispensable que la Generalitat Valenciana forme part de l'Institut Ramon Llull i la seua xarxa. En un país normal, això seria necessari i no tindria discussió possible. No té cap lògica que no hi siga, sobretot quan les jornades preparatòries s'organitzen des de fa anys a Vinaròs i Morella, junt amb el suport de l'AVL, i també una part dels lectors som valencians. Ara que fa no res el Govern de les Illes Balears s'hi ha reincorporat, seria bo (molt bo, de fet) despertar a Xile amb la notícia que la Generalitat Valenciana també hi és. Tancaria un cercle i un cicle. I, estic segur, n'obriria un altre de preciós, de molta col·laboració entre els tres territoris catalanoparlants.

Quina valoració faries de la teua feina com a mitjà de difusió?

La veritat és que la tasca de lectorat de català és molt gratificant, et sents feliç amb els avanços dels alumnes, quan proven de parlar català i, finalment, ho aconsegueixen, i veuen que no els és una llengua tan allunyada com inicialment pensaven. A més, els alumnes xilens són esforçats, moltíssim, i alguns passen el dia escoltant Catalunya Ràdio o mirant TV3 o IB3 per practicar la llengua i escoltar-la en altres contextos. Seria desitjable que també poguérem veure RTVV, com fa uns anys.

Vegeu una altra entrevista d'Álvaro Muñoz a **Òscar Adrià**, cap de l'Àrea de Drets Lingüístics i Empresa de Plataforma per la Llengua: [“No hem de demanar permís per parlar en català”](#) (Saó, 02/02/2017)

6 Alina Moser: “Qui parla una llengua la salvarà”

Entrevista a la conductora dels documentals ‘Què ens passa, valencians?!’ i ‘Són bojos, aquests catalans?!’

La Veu del País Valencià, 05/01/2017

<http://www.laveupv.com/noticia/24135/alina-moser-qui-parla-una-llengua-la-salvara>

“No és l'Estat el que fa servir una llengua, és la comunitat lingüística, perquè qui parla una llengua la salvarà”. Són paraules de la jove Alina Moser, estudiant de llengua i literatura catalana i nascuda a Alemanya i conductora del documental [Què ens passa valencians?!](#) durant una entrevista publicada per Llengua Nacional / APPEC / AMIC.

En el vídeo, en què es barregen les impressions de Moser sobre l'estat de la nostra llengua amb les de l'escriptor i lingüista Albert Jané, la també protagonista de *Són bojos aquests catalans?!*, declara haver-se sentit sorpresa pel fet que “en arribar aquí, és xocant veure que la llengua del país no és la primera llengua”.

Alina Moser assegura durant l'entrevista que fer servir el català “encara és un acte radical” tot i que “no hauria de ser-ho”, i afirma no creure que els polítics hagen d'ajudar a fer servir la nostra llengua ja que “ara és l'hora de la gent”, sosté.

En el documental dirigit per David Valls [*Què ens passa, valencians?!*](#), Alina Moser recorre amb bicicleta el País Valencià, de nord a sud, per saber si es pot viure només en valencià en aquest territori.

Vegeu també les entrevistes del [blog de Com ho diria](#):

[Héctor Lozano: “Si la llengua de Merlí no fos la que és, tindríem la meitat de l'audiència: l'espectador busca identificació amb els personatges”](#)

[Francesc Bernat: “Si en la normalització lingüística oblidem la base, el català serà un gegant amb peus de fang”](#)

[Enric Gomà: “L'argot que fem servir a les sèries és una mena d'estandardització de l'argot real”](#)

[Neus Nogué: “Les tecnologies han provocat l'aparició d'un registre col·loquial escrit molt específic”](#)

[Júlia Molins: “Les ficcions han de ser el més semblant possible a la realitat, també en el llenguatge”](#)

[Elisabet Casanovas: “Crec que el tipus de llenguatge utilitzat defineix el personatge”](#)